

A

Botair av Akeböck, 1000-talet, kristen förkunnare

Enligt Gutasagan byggde Botair den första kyrkan på Gotland i ett änge vid Kulstade i Vall. Den brändes ner av hedningarna. Botair byggde då en kyrka i "Vi", på den här platsen. När den också hotades klättrade Botair, enligt sägnen, upp på taket: " Bränner ni kyrkan bränner ni också mig!"

B

Alfred Edle, 1893 - 1965, kemist och antikvarie

Alfred Edle var en profil i Visby. Han läste kemi, fysik och arkeologi och konsthistoria i Uppsala, Alfred Edle blev en legendarisk lärare på Visby Högre Allmänna Läroverk. Under andra världskriget tog han ner och skyddade glasmålningarna i de gotländska kyrkorna. Enligt honom själv förfrös han då sin näsa. Den var röd.

Waldemar Falck, 1928 - 2016, förste antikvarie

Waldemar Falck samlade och katalogiserade nya och gamla fotografier från Visby och gav ut boken "Visby förr och nu". De finns nu bevarade på Riksarkivet/Landsarkivet i Visby till glädje för framtida generationer.

Båda dessa män har bott i det här kulturskyddade huset från 1700-talet.

C

Anna Dubbe Torsman, 1771 - 1837 och Jacob Dubbe, 1769 - 1844

Anna Torsman var dotter till en högt uppsatt tulltjänsteman i Visby. Han övertog det här huset, byggde till och designade bland annat gavlarna. Där växte Anna upp, traditionellt, sedesamt och gudfruktigt.

I samma stad, vid samma tid, levde pojken Jacob Dubb. Hans far, som var sjökaptan, omkom och lämnade hustru och barn i armod. Jacob Dubb var då fyra år. Pojken hade ett gott sinne för affärer och till förtret för många av Visbys köpmän, lyckades han väl och gjorde sig så småningom en förmögenhet.

Anna och Jacob fann varandra, men Annas föräldrarna ansåg inte att Jacob var ett passande parti, uppkomling som han var. Först efter många turer kunde de bilda familj och flytta till den stora gården Rosendal i Follingbo. Anna längtade till Visby så Jacob lät bygga ett högt torn till henne varifrån hon kunde se staden.

Jacob och Anna fick tre flickor som alla dog som barn. I ett mausoleum i en klyfta nära resterna av Annas torn vilar de idag.

D

Betty Pettersson, 1838 - 1885, Sveriges första kvinnliga student, akademiker och läroverkslärare

Här föddes Betty Pettersson. Hon var Sveriges första kvinnliga student, den första kvinna som avlade en akademisk examen och den första kvinnliga läroverksläraren. Hon var en älskad lärare för sina elever på pojkläroverket Ladugårdslands läroverk, nuvarande Östra Real, i Stockholm. Betty Pettersson gick bort endast 47 år gammal i sviterna efter sjukdomen tuberkulos. Se vidare skylt på platsen.

E

Christoffer Polhem, 1661 - 1751, uppfinnare, "Svenska mekanikens fader"

Christoffer Polhem föddes i Tingstäde socken på Gotland. Han var en svensk uppfinnare och industriman kallad "den svenska mekanikens fader". Han blev adlad 1716, fick Nordstjärneorden och var ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien. Han drev flera olika mekaniska fabriker och uppfann allt ifrån lås och klockor till väderkvarnar och vattenhjul. Hans sista åtagande var slussbygget i Stockholm. Det berättas att han fick bäras ner till Slussen för att se sitt verk.

F

Elfrida Andrée, 1841 - 1929, Sveriges första kvinnliga organist och telegrafist. Tonsättare

Elfrida Andrée föddes i det här huset. Hon visade tidigt sin musikaliska begåvning och hennes far, stadsläkaren, hjälpte henne framåt i en värld som helt dominerades av män. Hon tog, som första kvinna i landet, organistexamen som privatist och var då 16 år gammal. Elfrida fick först efter fyra år, som första kvinna, en tjänst som organist i finska församlingen i Stockholm. Vägen dit hade varit kantad av motgångar. Prästerskapet med ärkebiskopen i spetsen menade att det var motbjudande att se en kvinna på orgelpallen. Likadant var det när hon ville bli telegrafist. Hon var inte betrodd som kvinna att utföra ett så viktigt uppdrag. Först efter två riksdagsdebatter med henne i centrum fick kvinnor lov

att arbeta som organister och telegrafister. 25 år gammal fick hon tjänst som domkyrkoorganist i Göteborg, en tjänst hon behöll livet ut.

Elfrida skrev många musikaliska verk och tonsatte dikter men hade, som kvinna, svårt att få dem tryckta. Hennes verk föll i glömska men har på senare tid hörts allt oftare.

G

Eric Ericsson, 1918 - 2013, dirigent och körledare

Eric Ericsson började sin bana som körledare i detta hus. Sina ungdomsår tillbringade han i Visby. Han var under många år ledare för Radiokören och Orfei Drängar men mest känd är han som ledare för sin egen skapelse: Eric Ericssons Kammarkör. Eric Ericsson var en uppskattad och flitigt anlitaad gästdirigent i och utanför Sverige.

H

Friedrich Mehler, 1896 - 1981, kompositör och dirigent

Friedrich Mehler kom från en musikalisk familj i Frankfurt am Main i Tyskland. Han hade en gedigen musikalisk utbildning när han år 1921 lockades till Visby. Trots att han hade tänkt sig en karriär i Tyskland blev han kvar i Visby. Här ledde han många olika körer och var musiklejare både på Visby Högre Allmänna Läroverk och Visby Flickskola. Mest känd är han för musikskådespelet Petrus de Dacia som uruppfördes i den här ruinen år 1929. Den spelades sedan varje sommar fram till år 1990.

I

Greta Arwidsson 1906 – 1998, Sveriges första kvinnliga professor i arkeologi, antikvarie, chef för Gotlands Fornsal

Greta Arwidsson föddes i Uppsala och utbildade sig av en slump i arkeologi. Hon blev den första kvinnliga professorn i arkeologi i Sverige och den första kvinnan att tituleras antikvarie. Den tjänsten fick hon på Gotland 1946. Hon blev kvar på ön i många år och blev senare chef för Fornsalen, nuvarande Gotlands museum. Greta ledde flera utgrävningar dit hon alltid cyklade för att inspektera hur arbetet gick. Det berättas att hon brukade ha med sig en påse apelsiner till sina medarbetare på fältet. Där ute kallades hon för "Forngreta". Arkeologi var hennes liv. När hon fyllde 50 år fick hon, som uppskattning, en bil av Gotlands

Fornvänner. Hon blev invald som ledamot i Kungliga Vitterhetsakademien och blev även där den första kvinnan.

J

Hjördis Petterson, 1908 - 1988, skådespelare

Här låg under 1920 – talet och framåt en brödbutik som ägdes av Hjördis Petterssons föräldrar Henrik och Bagar-Anna. Hjördis blev så småningom en firad skådespelare, mest känd som Selma i filmkomedin "Lille Fridolf och jag" från mitten av 50-talet.

K

Johanna, 1824 - 1913 och Wictorine Hägg, 1828 – 1899, djurskyddspionjärer

I början av 1800-talet stod här en kalkugn som spydde ut rök och kalkdamm över stan. Det var lönsamt att bränna kalk då som nu. Ägaren, J A Hägg kallad "Kalk Häggen", använde sig av kalksten från bland annat Visborgs Slott, Han blev en förmögen man. Hans båda döttrar, Johanna och Wictorine Hägg, fick ett stort arv och kalkugnen revs. Johanna och Wictorine såg hur illa djuren, främst hästarna, hade det och använde arvet till att stödja djurskyddsföreningar i hela Sverige. År 1885 startade Prinsessan Eugenie Gotlands djurskyddsförening tillsammans med de förmögna systrarna.

L

Lars Gullin, 1928 - 1976 saxofonist, jazzmusiker och kompositör

Lasse Gullin förknippas vanligtvis med stationshuset i socknen Sanda där han föddes och där det idag finns ett museum. Lasse Gullin var jazzmusiker med klarinett och saxofon som sina huvudinstrument. Redan vid 13 års ålder spelade han i den militära musikkåren på Gotland. Lars flyttade tidigt till Stockholm för musikaliska studier, där han försörjde sig genom att spela i olika dans- och jazzband. Han är känd för sitt speciella sound och komponerade många jazzlåtar. Hans kanske mest kända musikstycke är "Dannys Dream" som han skrev till sin son Danny. Under en period bodde han i det här huset.

M

Pippi Långstrump, karaktär i en film från 1969 inspelad i Visby

Boken om Pippi Långstrump, skriven av författaren Astrid Lindgren, var en både uppskattad och ifrågasatt barnbok när den kom ut 1945. Bokens olika delar har

tolkats både på film och teater. Den första filmen i färg spelades in bland Visbys sagolika hus som fick bli både godisaffär och gallerförsett fängelse. På den här platsen spändes ett rep upp där Pippi, till allas bestörtning, gick på slak lina. Utanför Visby fanns ett fantasieggande hus som blev Pippis hem i filmen. Det flyttades senare till Kneippbyns sommarland i Västerhejde.

N

Valdemar Atterdag, 1320 - 1375, dansk kung och erövrare.

Valdemar Atterdag steg i land med sin här i Eksta och tågade mot Visby. En illa rustad bondehär försökte stoppa honom men misslyckades. Snart stod han utanför Visby ringmur. Enligt sägnen befallde den danske kungen att en del av ringmuren skulle rivas så att han kunde tåga in i Visby med sin här, sju hästar i bredd. Därefter brandskattade han Visby på rikedomar.

O

Wiveka Schwartz f. 1932, Folkbildare och initiativtagare till Medeltidsveckan

Wiveka Schwartz är folkbildare och en av initiativtagarna till Medeltidsveckan, som i augusti varje år utspelar sig på Gotland och tydligast innanför murarna i Visby. Många gånger har Wiveka gått i den här gränden och fantiserat om hur man var klädd, vad man åt och hur människor levde i det medeltida Visby. Under medeltidsveckan kan du se henne som den högborgerliga frun Anna Pleskow.

P

Max Hansson, 1945 - 2018, auktionist, grundare av Faktab och finans

Max Hansson började sin yrkesbana som auktionist. Han ärvde sin fars intresse för affärer och förmåga att trollbinda med ord. Många är de auktioner där de har hållit i klubban. Max Hansson startade "Faktab finans" 1972, som bland annat tog hand om charterbolagens faktureringsrutiner. När verksamheten växte och skulle internationaliseras fick bolaget problem med sitt namn. "Faktab" uppfattades som "fuck up" i utlandet, vilket upplevdes som mindre lyckat. Koncernen döptes om till Payex och är idag en av Gotlands största arbetsgivare.

Q

Pye Engström, f.1928, skulptör

Pye är en kvinnlig skulptör som bor på Gotland. Hon hugger sina verk själv, ofta i gotländsk kalksten. Flera av hennes verk är placerade i Visby. Hennes verk har ofta anknytning till det sociala och medmänskliga. "Utsträckta händer" är till minne av Olof Palme som, här intill från ett lastbilsflak, sommaren 1968 höll ett tal om fred och enighet. Det blev inledningen till den årligen återkommande politikerveckan.

R

Timotheus Segerdahl, 1754 -1832, donator till DBW:s " Fri-och fattigskola."

Timotheus Segerdahl var delägare i det företag som år 1800 fick tillstånd att driva snus och kardustillverkning i Visby. På det gjorde han sig en förmögenhet. När sällskapet DBW," de badande vännerna", redan före skolreformens genomförande, ville starta en "Fri-och fattigskola" donerade Timotheus pengar till dess uppbyggnad. Det berättas att han gjorde det till minne av sin son som omkommit i en sprängolycka vid ett ammunitionsförråd strax utanför Söderport.

S

Per Arvid Säve, 1811 - 1887, Språk – och folklivsforskare, författare och grundare av Gotlands Fornsal.

P A Säve föddes i prästgården i Roma. Hans far prosten Pehr Säve var en bildningens föregångsman som grundade det första läroverket i Visby, Visby allmänna läroverk. Per Arvid och hans syskon växte upp i en fri och tillåtande miljö. Han bekantades sig tidigt med allehanda göromål på de omgivande gårdarna. PA Säve visade sig ha en mångsidig begåvning där teckning, gymnastik, idrott och poesi ingick. Efter några års studier i Uppsala återvände han till sitt kära Gotland och undervisade både i teckning och gymnastik i det läroverk fadern hade grundat. Redan under uppsalåtiden hade han och hans bror Carl påbörjat en "Gotländsk ordbok" vilken så småningom utkom i flera band. Han reste runt på Gotland och lyssnade till berättelser om seder och bruk. Hans skicklighet i teckning kom väl till pass när han både i ord och bild förevigade det han fick se och höra.

PA Säve tycks ha varit en omtyckt man fylld av nyfikenhet och idéer. I protokoll från DBW finns åtskilliga motioner skrivna av Säve. Han föreslog bland annat att en staty av Christoffer Polhem skulle skapas. I diskussioner kring Botaniska trädgården bifölls hans motion om att från trädgården skänka 100 "valnötstelningar" till planteringsgillen på landet.

PA Säves efterlämnade bilder, brev och forskning är idag en guldgruva i vårt kulturarv. År 1874 grundade han Gotlands Fornsal.

Det här huset, där han bodde, kallas för Sävehuset och kom i Säves ägo sedan han gift sig med ägarinnan. Under den här tiden övergick kvinnors egendom automatiskt till mannen när de gifte sig.

T

Hans Petter Gustafsson, 1818 – 1870, Skollärare och präst

H P Gustafsson kom från enkla förhållanden. Tack vare den av Sällskapet DBW inrättade "Fri – och fattigskolan" fick han möjlighet att gå i skolan. Han var studiebegåvad och utbildade sig så småningom till lärare och präst. Hans idé var en "skola i naturens vida blomsterprydda sal", med inhemska växter. Så kom det sig att DBW år 1855 beslutade att anlägga en Botanisk trädgård. Nya tankar kom och gick och det inhemska blandades upp med exotiska växter från jordens alla hörn. Se vidare skylt vid platsen.

U

Ada Block 1895 - 1968, Sveriges första kvinnliga apotekare

Ada Block var den första kvinnliga apotekaren på Gotland och den femte i Sverige. Hon öppnade eget apotek i Hemse med filial i Klinte och arbetade som apotekare i Visby till sin pension. Ada var, en tid, ägare av detta hus men är nog mest känd för att ha bevarat Petesgården I Hablingbo, som nu är en välbesökt museigård.

2023-03-06

Gunnel Fransson, naturpassansvarig i Visborgs OK

Tack till Eva Sjöstrand som har inspirerat mig med förslag och berättelser

Källmaterial:

Gotländskt Arkiv IX, meddelanden från föreningen Gotlands Fornvänner 1937

Ingeborg Lingegård; Gotländska föregångskvinnor I,II, 1985, 1988

Sällskapet DBW; Minnesblad 2014

Birgit Arrhenius; Forngreta 2020

Intern

Eva Sjöstrand/ H. Hallroth; Örat mot stenen, 2021

sv.m.wikipedia.org